

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Auditplan 2018 | Provincie Flevoland

November 2018

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Aan de commissie Bestuur van de provincie Flevoland
Postbus 55
8200 AB Lelystad

28 november 2018

Geachte leden van de commissie Bestuur,

Hierbij presenteren wij u het auditplan voor de controle van uw jaarrekening over het boekjaar 2018. Dit document geeft u een samenvattend overzicht van de manier waarop wij de controle zullen uitvoeren.

Het auditplan begint met een samenvatting voor u als Provinciale Staten: welke rol heeft u als Provinciale Staten in de controle van de jaarrekening? Daarna komen uw en onze risicoanalyse, onze controleaanpak, belangrijke actuele ontwikkelingen en de wijze waarop we samenwerken aan bod.

Onze controleaanpak is op maat gemaakt. Uw input is belangrijk bij de totstandkoming van onze controleaanpak. De aanpak sluit tevens aan op de bedrijfsvoering van de organisatie. Met de gekozen aanpak kunnen wij u feedback geven over andere bijzonderheden, vertaald in praktische uitvoerbare aanbevelingen afgestemd op uw provincie.

Met vriendelijke groet,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. Jan L. Sebel RA
Partner

Belangrijkste boodschappen aan Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Onze belangrijkste boodschappen voor u als Provinciale Staten

1. Onze controleopdracht bestaat uit de controle van de jaarrekening. Van het jaarverslag stellen wij alleen vast of wij, op basis van onze kennis verkregen tijdens de controle, materiële onjuistheden zien.
2. De goedkeuringstolerantie die wij gebruiken voor de controle van onze jaarrekening bedraagt 1% van de totale lasten.
3. Onze rapporteringstolerantie is bepaald op **€100.000**
4. Voor ons oordeel over de rechtmatigheid van de jaarrekening heeft GS u al het normenkader met alle te toetsen wet- en regelgeving ter kennisname voorgelegd.
5. Uit onze risicoanalyse blijken de volgende belangrijke risico's:
 - Doorbreken van beheersingsmaatregelen door het management.
 - Moment van opbrengstverantwoording.
 - Niet voldoen aan Europese aanbestedingsrichtlijnen en (nationale) Aanbestedingswet.
 - Toelichtingsvereisten Wet Normering Topinkomens
 - Waardering verstrekte leningen
 - Waardering van de APPA-voorziening
7. Bij de uitvoering van de controle kunt u ons de specifieke speerpunten meegeven waarover u geïnformeerd wilt worden.
8. Wij hebben geen bedreigingen van onze onafhankelijkheid als uw accountant onderkend.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Reikwijdte van onze controle

Normenkader

Goedkeuringstolerantie

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

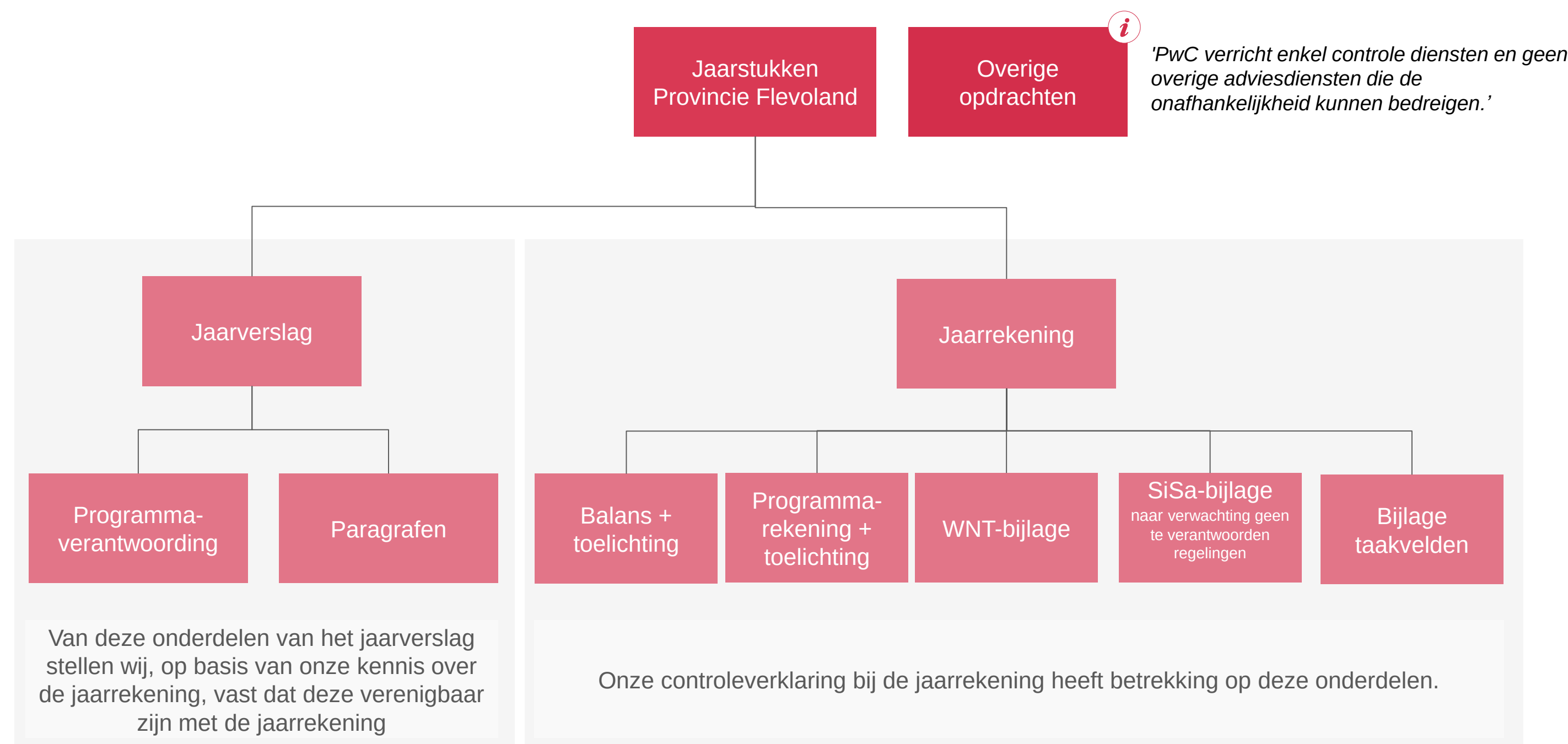

Bijlagen

Wat controleren wij?

U heeft ons verzocht de jaarrekening 2018 van de provincie Flevoland te controleren. De jaarstukken bestaan uit meerdere onderdelen, welke wij niet allemaal met dezelfde diepgang controleren. Onderstaand hebben wij daarom weergegeven op welke wijze wij de verschillende onderdelen van de jaarstukken in onze controle betrekken.

Als Provinciale Staten kunt u daarnaast de accountant speerpunten meegeven bij de uitvoering van de controle.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Reikwijdte van onze controle

Normenkader

Goedkeuringstolerantie

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Normenkader als meetlat voor de controle

In onze controleverklaring geven wij tevens een oordeel over de rechtmatigheid van de jaarrekening. De rechtmatigheid omvat drie aspecten:

- Begrotingsrechtmatigheid (handelt het college binnen de door u beschikbaar gestelde budgetten en kredieten);
- Misbruik en oneigenlijk gebruik: zijn in (de uitvoering van) het beleid voldoende waarborgen opgenomen om misbruik of oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving te voorkomen of tegen te gaan?
- Voorwaardencriterium: zijn de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen?

Specifiek ten aanzien het voorwaardencriterium geldt dat u als provincie deels bepaalt welke wet- en regelgeving betrokken wordt in de controle. Deze wet- en regelgeving wordt vastgelegd in het normenkader. Het College stelt dit normenkader vast en legt dit ter kennisname voor aan u als Provinciale Staten.

Het normenkader voor 2018 is vastgesteld in de GS vergadering van 11 september 2018 en aan u ter kennisname voorgelegd.

Onderstaand is weergegeven welke keuzes u als provincie heeft ten aanzien wat wel en wat niet in het normenkader dient te worden opgenomen.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Reikwijdte van onze controle

Normenkader

Goedkeuringstolerantie

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

De door ons gehanteerde goedkeuringstoleranties

Bij de planning van onze activiteiten houden wij rekening met de goedkeuringstolerantie (ook wel materialiteit genoemd). Wij beschouwen een afwijking als materieel wanneer het mogelijk is dat gebruikers van de jaarrekening hun beslissingen en acties laten beïnvloeden door de geconstateerde afwijkingen.

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden bedraagt de goedkeuringstolerantie maximaal 1% van de totale lasten voor fouten en 3% voor onzekerheden. Als Provinciale Staten kunt u besluiten de accountant te vragen de jaarrekening met een lagere goedkeuringstolerantie te controleren. Dit heeft u niet gekozen. De relatie tussen de goedkeuringstolerantie, eventueel geconstateerde afwijkingen en ons oordeel is als volgt weer te geven.

	≤ 1%	≤ 3%	≥ 3%	≥ 10%
Fouten	Goedkeurend	Beperking	Afkeuring	Afkeuring
Onzekerheden	Goedkeurend		Beperking	Oordeel-onthouding

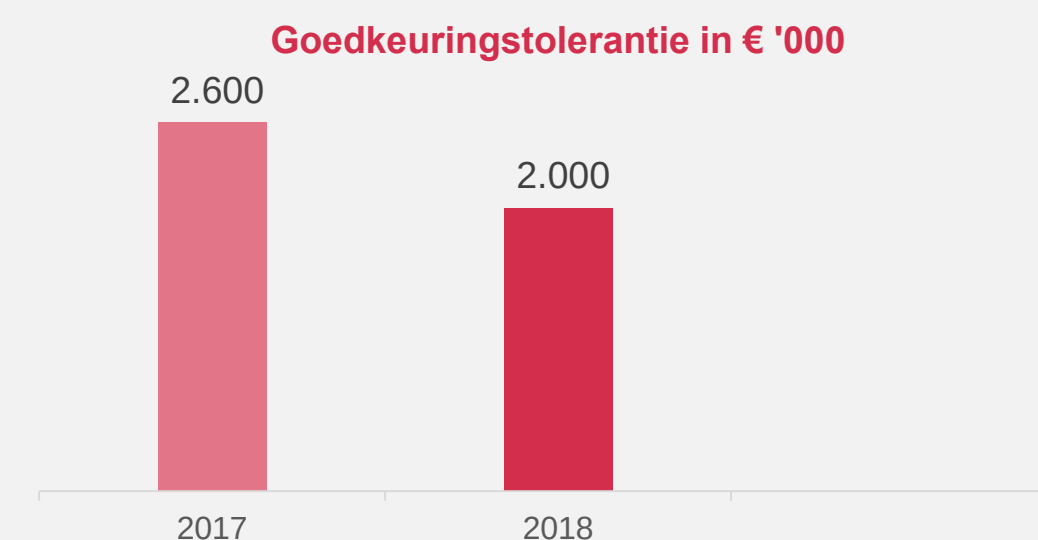
Voor de toepassing van de goedkeuringstolerantie in onze controle vertalen wij deze naar een uitvoeringstolerantie en een rapporteringstolerantie.

- ☒ Goedkeuringstolerantie
- ☐ Uitvoeringstolerantie
- ☐ Rapporteringstolerantie

Goedkeuringstolerantie

De goedkeuringstolerantie is de grens die u als Provinciale Staten bepaalt met een maximum van 1% van de totale lasten. Indien wij afwijkingen in de jaarrekening constateren boven deze grens leidt dat er toe dat wij geen goedkeurende controleverklaring kunnen afgeven.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Reikwijdte van onze controle

Normenkader

Goedkeuringstolerantie

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

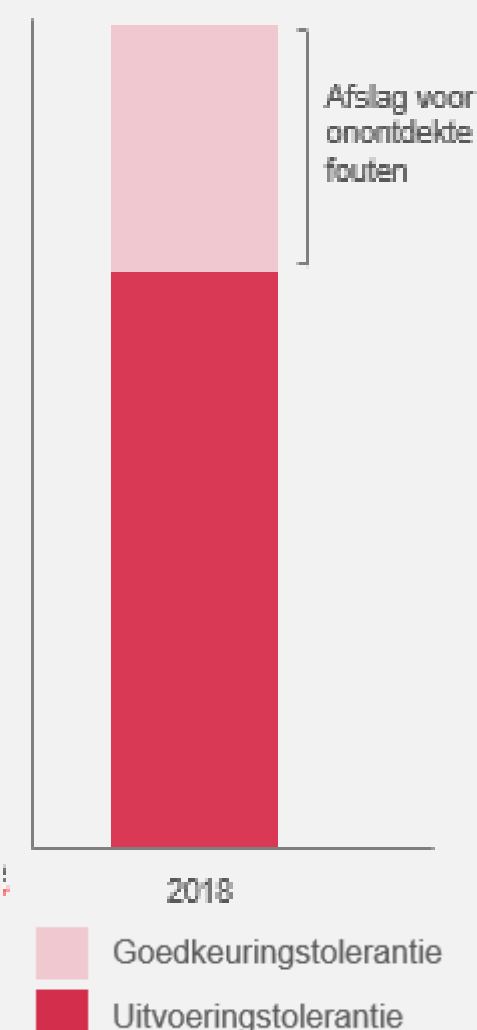
Bijlagen

De door ons gehanteerde goedkeuringstoleranties

Uitvoeringstolerantie

Omdat wij in de controle gebruik maken van deelwaarnemingen en steekproeven 'reserveren' wij een deel van de goedkeuringstolerantie voor onontdekte fouten. Om die reden doen wij een afslag van 25% op de goedkeurings-tolerantie om te komen tot de uitvoeringstolerantie.

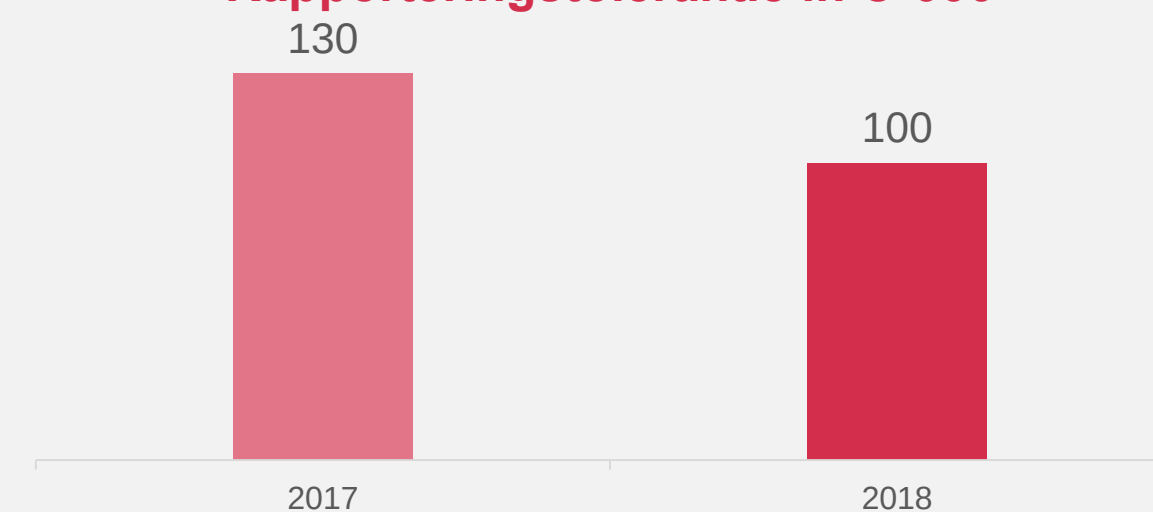
De uitvoeringstolerantie wordt door ons gebruikt in de uitvoering van de controle. De uitvoerings-tolerantie voor 2018 bedraagt € 1.500.000

Rapporteringstolerantie

De rapporteringstolerantie is de grens waarboven wij geconstateerde afwijkingen aan u rapporteren. Deze grens is afhankelijk van de mate van detail waarmee u geïnformeerd wilt worden. De hoogte van de rapporteringstolerantie heeft geen invloed op de nauwkeurigheid of diepgang waarmee wij controleren.

Rapporteringstolerantie in € '000

- ☐ Goedkeuringstolerantie
- ☒ Uitvoeringstolerantie
- ☒ Rapporteringstolerantie

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Onze controleaanpak

Risicoanalyse

Frauderisico

Ontwikkelingen

Samenwerking

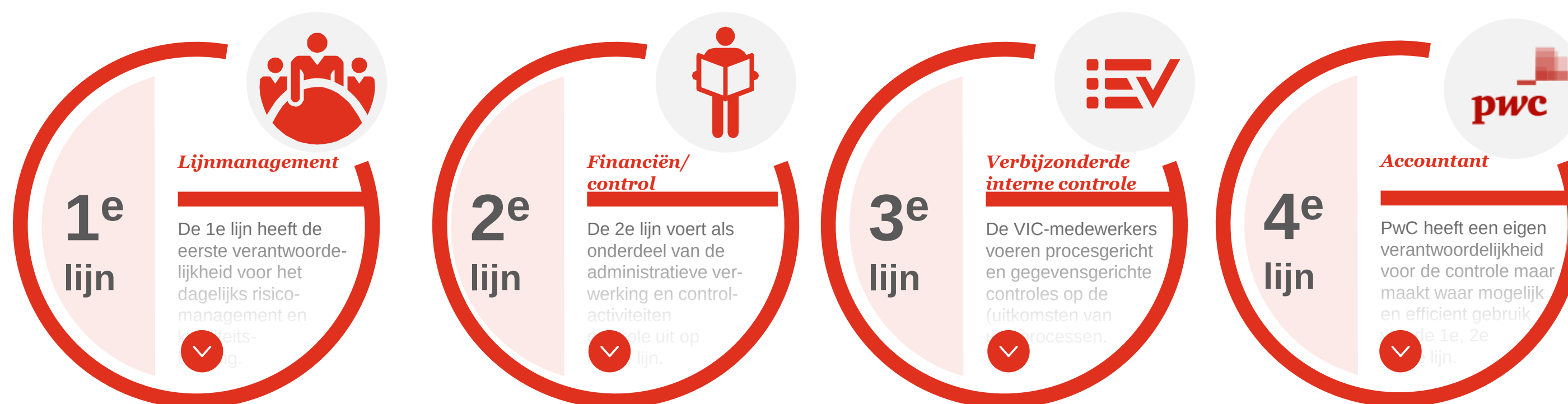

Bijlagen

Hoe wij controleren

Wij voeren onze controle uit op basis van het lines of defence model. We beoordelen hierbij waar de checks en balances in uw interne beheersing zijn ingeregeld. Uitgangspunt hierbij is dat de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarstukken in de 1e en 2e lijn

zijn gewaarborgd. Op die manier worden fouten namelijk voorkomen. In de 3e en 4e lijn kunnen fouten alleen nog maar geconstateerd en waar mogelijk gerepareerd worden.

Wij rapporteren en adviseren volgens het 'push-left' principe

Push-left principe

Het push-left principe is er op gericht de interne beheersing in de 1e en 2e lijn te optimaliseren. Dit vanuit het hierboven beschreven uitgangspunt van fouten voorkomen in plaats van achteraf constateren. Indien er tekortkomingen zijn in de interne beheersing in de 1e en 2e lijn, dan zullen wij deze rapporteren als bevinding, ook als deze in de 3e lijn middels verbijzonderde interne controle ondervangen wordt.

Belangrijkste
boodsch
Provinci

Onze co

Control
risicoa

Onze controleaang

Risicoanalyse

Frauderisico

Ontwikk

Samenv

Bijlagen

Hoe wij controleren

1^e
lijn

Lijnmanagement

De 1e lijn heeft de eerste verantwoordelijkheid voor het dagelijks risicomanagement en kwaliteitsborging, het opzetten van adequate processen en het werken volgens deze processen.

In de 1e lijn worden zaken als processen, richtlijnen, functiescheiding, geautomatiseerde en handmatige controles uitgevoerd.

2^e
lijn

*Financiën/
control*

De ondersteunende diensten zorgen voor de kaders (financieel beleid) waarbinnen de 1e lijn werkt. De 2e lijn voert bij de administratieve verwerking een aantal controles uit om vast te stellen dat de 1e lijn zijn werk goed heeft gedaan en maakt analyses. Hierbij is het van belang dat wordt gemonitord op de naleving van deze kaders en dat dit aansluit op de checks and balances in uw reguliere P&C cyclus

3^e
lijn

*Verbijzonderde
interne controle*

Uw verbijzonderde interne controlemedewerkers toetsen risicogericht en behulp van onder andere data analyse de uitkomsten van uw processen. Zij geeft zekerheid ten aanzien van de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de informatievoorziening.

4^e
lijn

Accountant

PwC heeft een eigen verantwoordelijkheid voor de oordeelsvorming bij uw jaarrekening 2018. Wij zullen hierbij, waar mogelijk, gebruik maken van de controles in de 1e, 2e en 3e lijn. Daarnaast zullen wij zelfstandig aanvullende werkzaamheden uitvoeren.

pwc

accountant

PwC heeft een eigen verantwoordelijkheid voor de controle maar maakt waar mogelijk efficiënt gebruik van de 1e, 2e en 3e lijn.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Onze controleaanpak

Risicoanalyse

Frauderisico

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Onze risicoanalyse in één oogopslag

Als onderdeel van de planning van de controle maken wij een analyse van uw provincie. Hierbij beoordelen we elementen als:

- Governance en cultuur; Wat uw doelstellingen en ambities zijn;
- De wijze waarop u deze doelstellingen en ambities plant te realiseren;
- De wijze waarop u de realisatie van deze doelstellingen en ambities monitort;
- De wijze waarop de P&C cyclus is vormgegeven.

Tezamen met externe ontwikkelingen en onze ervaringen van voorgaande jaren gebruiken we deze informatie als input voor onze risicoanalyse. Deze risicoanalyse bespreken we vervolgens met verschillende medewerkers in de provincie om deze aan te vullen met uw kennis en ervaring. Op dit moment heeft dat geleidt tot de volgende risico's.

	Risico	Fraude	Fouten	Schattingen
1	Fraude in opbrengstverantwoording	●	○	○
2	Doorbreking interne beheersing	●	○	○
3	Rechtmatigheid aanbestedingen	●	●	○
4	Verantwoording WNT	○	●	○
5	Waardering financiële vaste activa	○	○	●
6	Waardering APPA voorziening	○	○	●

Belangrijkste boodschappen aan Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en risicoanalyse

Onze controleaanpak

Risicoanalyse

Frauderisico

Ontwikkelingen

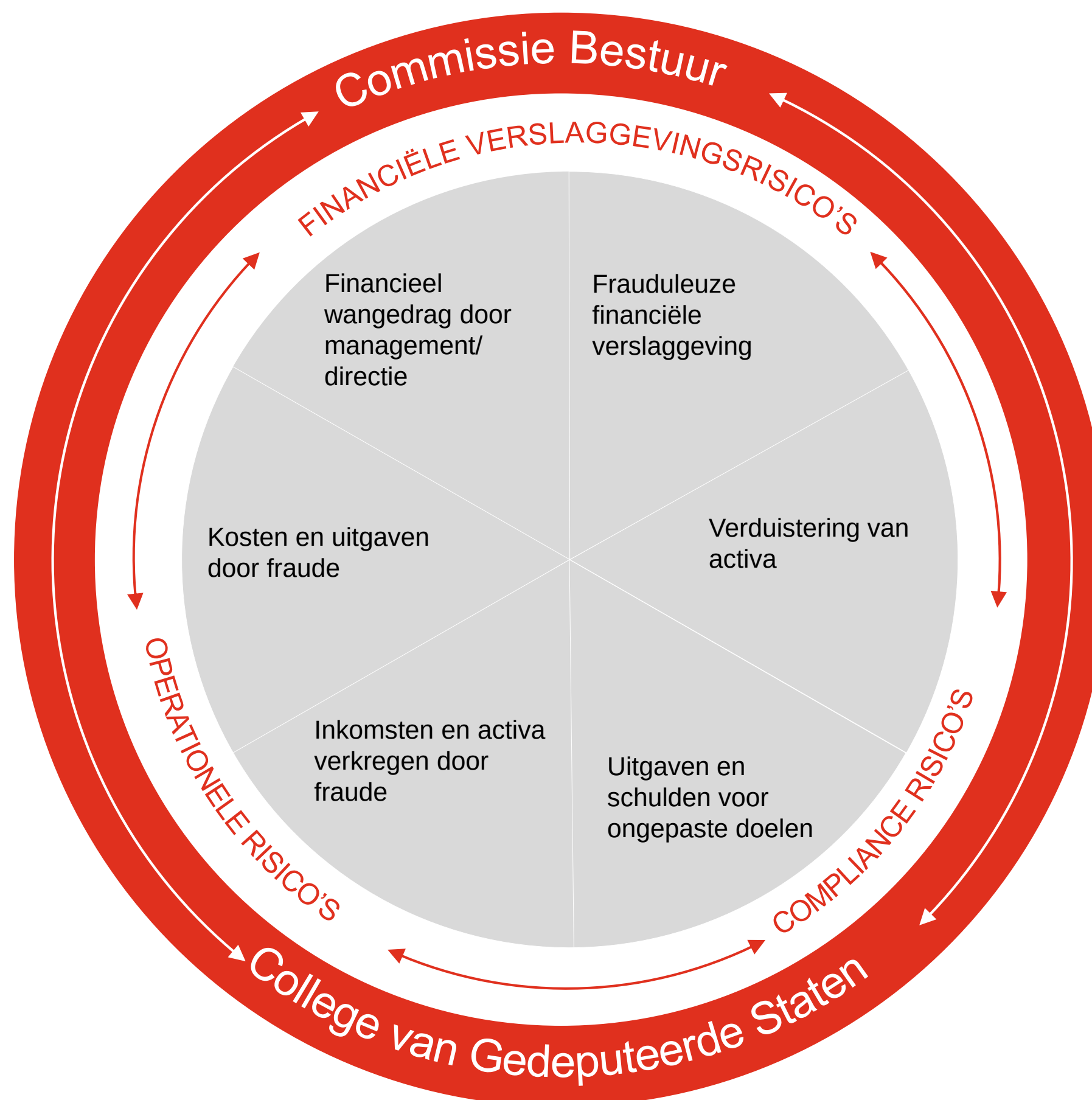
Samenwerking

Bijlagen

Onze frauderisicoanalyse

Wij hebben een inventarisatie uitgevoerd van de inherente frauderisico's. Dit houdt in dat wij bij de beoordeling van de risico's geen rekening houden met de interne beheersing binnen de provincie. Het is overigens de verantwoordelijkheid van het College om frauderisico te inventariseren, identificeren en te beheersen. Als Provinciale Staten dient u toezicht uit te oefenen op de beheersing van het frauderisico door het College.

Onderkende frauderisico's

Wij hebben de volgende inherente frauderisico's onderkend:

- Het doorbreken van interne beheersmaatregelen door het management
- Fraude in opbrengstverantwoording

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Wet- en regelgeving

Samenwerking

Bijlagen

Diverse ontwikkelingen in 2018 die uw rol als Provinciale Staten raken

Vorbereidingen Omgevingswet

De Omgevingswet zal naar verwachting per 1 januari 2021 ingaan. Toch vraagt dit het nodige voorbereiding. Zo heeft u als Provinciale Staten de omgevingsvisie vastgesteld op 8 november 2017. De Provinciale Staten worden reeds via P&C-cyclus (en separate nota's) geïnformeerd. Wij adviseren u om blijvend te monitoren welke mogelijke impact deze nieuwe wetgeving heeft op de provincie.

Invoering Rechtmatigheidsverantwoording per 1 januari 2021

In de meicirculaire 2018 is aangekondigd dat het college met ingang van 2021 een rechtmatigheidsverantwoording af dient te geven. Hoe de exacte invulling hiervan is, is op dit moment nog onduidelijk. Toch is het belangrijk een plan van aanpak op te stellen met een duidelijke planning en duidelijke mijlpalen voor de implementatie. Gezien de onduidelijkheid die er op dit moment nog heerst kiest de provincie er vooralsnog voor de ontwikkelingen nauwgezet te volgen in afwachting van meer duidelijkheid.

.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

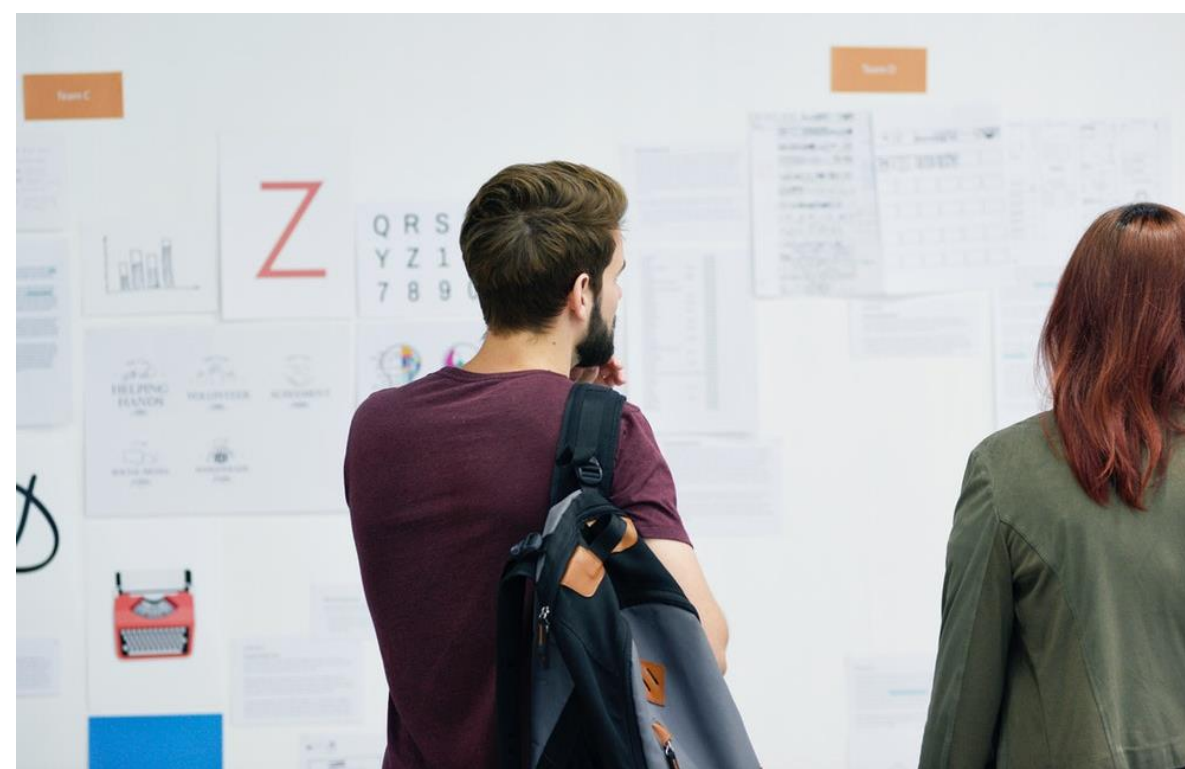
Samenwerking

Jaarplanning

Uw controleteam

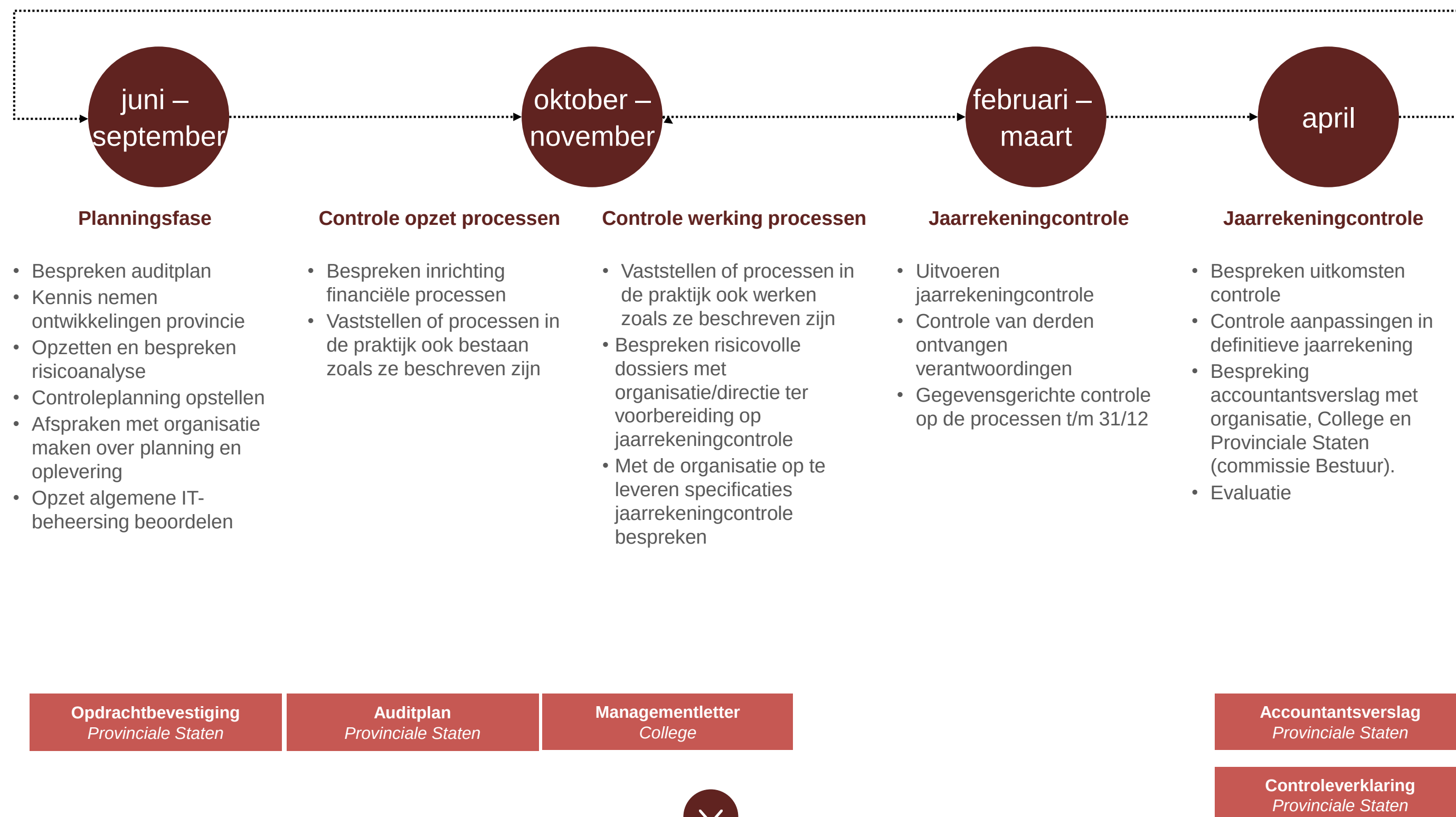

Bijlagen

Onze jaarplanning voor de controle

De afgelopen periode hebben wij met de organisatie en de griffie de planning voor onze controle afgestemd. Het resultaat daarvan is onderstaand op hoofdlijnen weergegeven. Hierbij hebben wij aangegeven tot welk product dit leidt en aan welk gremium dit product gericht is. Uiteraard vindt bij alle rapportages hoor- en wederhoor plaats om de feitelijke af te stemmen.

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Jaarplanning

Uw controleteam

Uw controleteam

Uw controleteam voor 2018 is op hoofdlijnen gelijk aan dat voor 2017. Wel vullen wij jaarlijks van onderaf onze controleteams aan met enthousiaste nieuwe teamleden. Onderstaand hebben wij de contactgegevens van de leiding van het controleteam opgenomen.

Drs. Jan L. Sebel RA
Partner Assurance

📞 06 – 53 71 0369
✉ Jan.sebel@pwc.com

Mathijs de Groot
Manager Assurance

📞 06 – 10 21 5849
✉ Mathijs.de.groot@pwc.com

Wim Hutten
Partner IT Audit

📞 06 – 51 57 5957
✉ Wim.hutten@pwc.com

Overige teamleden:

Harald Ligtenberg – Manager IT audit

Bob Kijl, Jelle Zeeman en Erica Achterhes – gevorderd assistent accountants

Bijlagen

Belangrijkste
boodschappen aan
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Onze onafhankelijkheid

Geplande ureninzet

Geen bedreigingen voor onze onafhankelijkheid geïdentificeerd

Het Nederlands recht en ons interne beleid verplichten ons onze onafhankelijkheid actief te beschermen. Om onze onafhankelijkheid te garanderen, controleren wij onder meer - vooraf - dat elk controleverzoek en verzoek om controleverwante en niet-controlediensten onze onafhankelijkheid niet in gevaar brengt, in overeenstemming met de huidige externe regelgeving en hetgeen hierover met u is afgesproken.

Tevens hebben alle teamleden betrokken bij de controle van de provincie verklaard persoonlijk onafhankelijk te zijn van de provincie.

Belangrijkste
boodschappen
Provinciale Staten

Onze controleopdracht

Controleaanpak en
risicoanalyse

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bijlagen

Onze onafhankelijkheid

Geplande ureninzet

Wij zien de ambitie om een effectieve en efficiënte controle uit te voeren als een gezamenlijke inspanning

De informatie over geplande uren is een van de door PwC uitgevoerde maatregelen naar aanleiding van het rapport 'In het Publiek Belang' ter verbetering van de kwaliteit en onafhankelijkheid van de controle. De controle van de jaarrekening van provincie Flevoland vereist voldoende tijd en aandacht van de juiste teamleden in het kader van (gegevensgerichte) werkzaamheden, review en coaching. Voor de controle van begrotingsjaar 2018 hebben wij de volgende uren gepland.

Functioniveau	Totaal uren gepland 2018	Percentage (%)	Totaal uren 2017
Partner/director (Senior) manager	40	6	40
Overige medewerkers	100	15	120
Totaal	540	79	550
	680	100	710

